

Valstybinė lietuvių kalbos komisija

2016 metų veiklos ataskaita

Vilnius, 2017

Turinys

Valstybinė lietuvių kalbos komisija	3
Kalbos komisijos veikla pagal nustatytas funkcijas	
1. Koordinuoja ir administruoja kalbos programas	4
2. Teikia Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, ministerijoms ir kitoms institucijoms siūlymus ir išvadas dėl kalbos politikos, Valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo, teisės aktų kalbos ir (ar) terminijos	5
3. Nustato lietuvių kalbos tvarkybos kryptis, nagrinėja visuomenei svarbius kalbos kultūros, kalbos vartosenos ir norminimo klausimus ir priima dėl jų sprendimus, užtikrina kalbos normų sklaidą	6
Nutarimai ir protokoliniai nutarimai	6
Įvairių kalbos klausimų svarstymas pakomisių posėdžiuose	7
Kiti darbai.....	7
Ekspertinės išvados raštu įvairiais kalbos klausimais	8
Kalbos konsultacijų banko pildymas	8
Terminų banko informacinės ir organizacinės sistemos administravimas	8
Kalbos normų ir kitos kalbinės informacijos skelbimas Kalbos komisijos svetainėje	9
4. Vertina ir tvirtina norminamuosius kalbos veikalus, terminijos šaltinius, teisės aktų terminus, konsultuoja institucijas ir asmenis terminų tvarkybos klausimais	10
Teisės aktų terminų derinimas vieno langelio principu	10
Bendradarbiavimas su ES institucijomis terminijos klausimais	10
5. Rūpinasi lietuvių kalbos diegimu į informacines technologijas	10
6. Skelbia rekomendacijas dėl svetimžodžių atitikmenų, rūpinasi kalbos paveldu – tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimu, raštijos paminklų publikavimu ir kt.	11
7. Rūpinasi kalbos būkle švietimo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse, leidyboje, mokslo veikloje, viešajame gyvenime ir kitose srityse	12
Vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimas	12
Studijų ir mokslo kalbos dalykai	12
Kiti su švietimo sritimi susiję darbai	13
Kalbos konsultacijos internetu ir telefonu	13
Visuomenės kalbiniam švietimui skirtos priemonės	14
8. Bendradarbiauja su Kalbos inspekcija ir kalbos tvarkytojais, teikia konsultacijas kalbos vartosenos ir kalbos politikos klausimais	15
9. Įgyvendina kitas teisės aktų nustatytas funkcijas	15
Priedai:	
1 priedas. Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdyimo ir sklaidos 2006–2015 m. programa (2.9)	17
2 priedas. Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programa (2.1)	21
3 priedas. Ekspertų posėdžiai	24
4 priedas. Recenzuoti leidiniai	28
5 priedas. Kalbos komisijos posėdžiai	31
6 priedas. Terminų banke 2014 m. paskelbti valstybės institucijų teisės aktų aprobuotų, teiktinų ir neteiktinų terminų straipsniai ir jų rinkiniai	36

Valstybinė lietuvių kalbos komisija

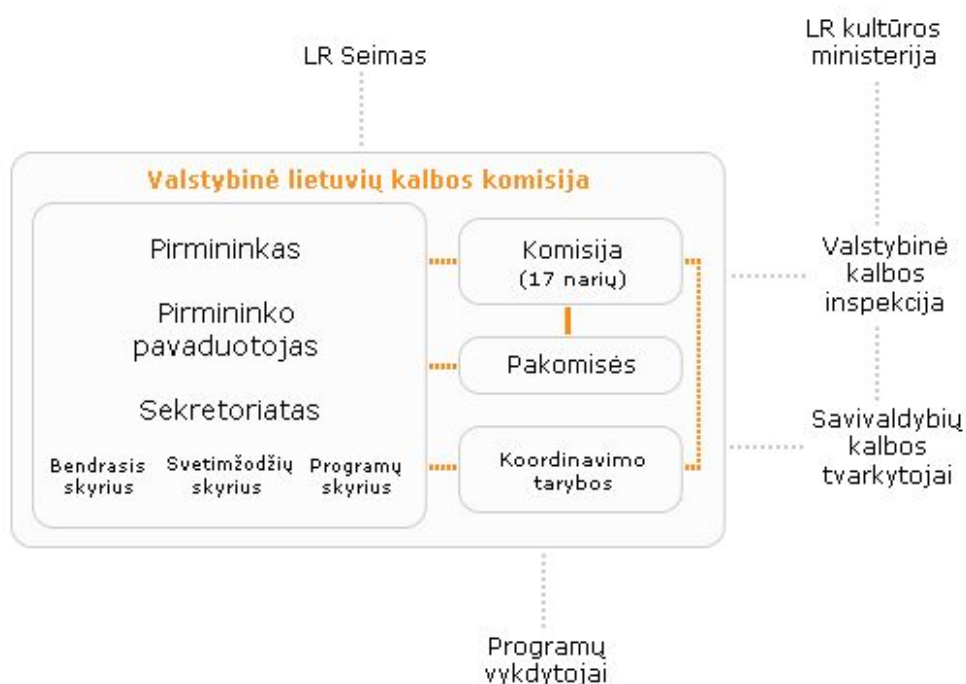
Valstybinė lietuvių kalbos komisija (toliau – Kalbos komisija) yra Lietuvos Respublikos Seimo įsteigta valstybės įstaiga. Jos veiklos pobūdis, uždaviniai, funkcijos ir sandara nustatyti 2001 m. lapkričio 20 d. Lietuvos Respublikos Valstybinės lietuvių kalbos komisijos įstatyme ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. gegužės 11 d. nutarimu Nr. IX-2232.

Kalbos komisiją sudaro 17 Seimo skiriamų narių – aukštųjų mokyklų dėstytojų, mokslo institutų, kultūros įstaigų darbuotojų. Iš jų etatiniai darbuotojai yra 2 – Kalbos komisijos pirmininkas ir pavaduotojas. Kalbos komisijos nutarimai ir kiti sprendimai kalbos klausimais priimami Kalbos komisijos posėdžiuose.

2012 m. gegužės 24 d. nutarimu Nr. XI-2035 Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino 2012–2017 m. kadencijos Kalbos komisijos sudėtį. 2016 m. spalio 11 d. nutarimu Nr. XII-2677 vietoj Kalbos komisijos narių I. Smetonienės ir V. Kardelio paskirti V. Braziūnas ir D. D. Kunickienė. Kalbos komisijos pirmininkė – doc. dr. Daiva Vaišnienė.

Kalbos komisijos sekretoriatas rengia nutarimų ir rekomendacijų projektus, kitą komisijos ir pakomisių posėdžiuose svarstomą medžiagą, atlieka kalbos programų koordinavimo ir administravimo darbus, administruoja Lietuvos Respublikos terminų banko informacinę ir organizacinę sistemą, tvarko Kalbos konsultacijų banką, konsultuoja visuomenę įvairiais kalbos klausimais, rūpinasi kalbinės informacijos sklaida.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos sandara ir ryšiai su kitomis institucijomis

Kalbos komisijos 2016 m. veikla pagal nustatytas funkcijas

1. Koordinuoja ir administruoja kalbos programas

Kalbos komisija vykdo tris programas:

1. Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programą (kodas 2.10),
2. Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programą (kodas 2.1),
3. Programą „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ (kodas 1.5).

Sprendimus dėl kalbos programų vykdymo eigos, tvarkos ir finansavimo priima Kalbos programų koordinavimo taryba, programų koordinavimo ir administravimo darbus atlieka Kalbos komisijos Programų skyrius.

Vykdamas Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programą ypač daug dėmesio skirta valstybinės kalbos funkcionalumui viešajame gyvenime skatinti, efektyviam visuomenės kalbiniam švietimui ir ugdymui užtikrinti, kalbos mokslo ir taikomiesiems tyrimams bei jų rezultatų sklaidai (*žr. 1 priedą*). Svarbiausi darbai:

- Pradėtas rašybos ir skyrybos normų tyrimas ir naujo leidinio „Lietuvių kalbos rašyba ir skyryba“ rengimas, lietuvių kalbos gramatinių formų dabartinės vartosenos, konkurencijos ir polinkių tyrimas.

- Mokslo ir enciklopedijų leidybos centre parengtų „Pasaulio vietovardžių“ serijos žodynų tomų „Afrika. Antarktida. Australija. Okeanija“ ir „Azija. (Afganistanas–Jungtiniai Arabų Emyratai; Kambodža–Vietnamas)“ duomenų bazės perkeltos į Kalbos komisijos pasvetainę „Pasaulio vietovardžiai“, sukurta paieškos sistema.

- Aukštosiose mokyklose surengta 12 bendrinės lietuvių kalbos įgūdžių tobulinimo seminarų dėstytojams ir doktorantams, mokslo žurnalų, vadovėlių ir kitų priemonių rengėjams, 2 seminarai mokslo žurnalų, vadovėlių ir kitų priemonių redaktoriams ir vertėjams.

- Remtas specialybės kalbos dėstymas aukštosiose mokyklose, valstybinės kalbos kursai kitakalbiams Lietuvos gyventojams.

- Remtas Visagino visuomeninės televizijos „Russkaja volna“ kiekvienos darbo dienos žinių santraukos lietuvių kalba rengimas ir žurnalo „Gimtoji kalba“ teminių puslapių „Lietuvių bendrinės kalbos normos ir jų kaita“ rengimas ir publikavimas.

- Aukštųjų universitetinių mokyklų, apskričių, valstybinės reikšmės ir savivaldybių viešosioms bibliotekoms nupirkti 56 dviejų pavadinimų lituanistiniai leidiniai.

Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programą vykdė 23 institucijos (27 projektai) (*žr. 1 priedą*).

Iš Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programos lėšų remti tyrimai, padėsiantys tiksliau įvertinti dabartinės kalbos ir jos atmainų padėtį, numatyti kalbos raidos procesus ir planuoti kalbos tvarkybą (*žr. 2 priedą*).

2016 m. baigta vykdyti keletas ypač aktualių dabartinės kalbos, bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų sąveikos ir kaitos tyrimų mokslinių projektų:

- Vilniaus universitete baigtas projektas „Vidurinės kartos inteligentų kirčiavimo polinkiai ir jų santykis su bendrinės kalbos normomis“, visuomenei pristatyti jo rezultatai (parengta kirčiavimo rekomendacijų, surengta seminarų, paskelbta publikacijų, išleistas elektroninis leidinys „Naujausi lietuvių kalbos kirčiavimo polinkiai ir jų santykis su kodifikuotomis normomis“).

- Vilniaus universitete atliktas tyrimas „Bendrinės kalbos vieta mentaliniame lietuvių kalbos žemėlapyje“ ir parengta mokslinė studija „Kalbos variantiškumas ir vertinimas perceptyviosios dialektologijos požiūriu: variantų ir vietų vaizdiniai“.

- Lietuvos edukologijos universitete baigtas vykdyti bendrinės kalbos normintojams, tyrėjams ir vartotojams skirtas projektas „Naujųjų svetimžodžių funkcionavimo bendrinėje kalboje tyrimas: 2014–2016 metai“.

- Lietuvių kalbos institute baigtas projektas „Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimai“, baigta rengti bendrojo lavinimo mokykloms skirta leidinių serija „Lietuvių kalbos tarmės mokyklai“.

- Lietuvių kalbos institute ir Vilniaus universitete toliau kaupti ir archyvuoti tarmių duomenys.

Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programą vykdė 5 institucijos (15 projektų) (žr. 2 priedą).

Iš programos „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ finansuota Kalbos komisijos sekretoriato veikla. Koordinuodama ir administruodama programas Kalbos komisija atliko 126 viešųjų pirkimų procedūras, įvertino projektų vykdytojų pateiktas 122 ketvirčių, 28 metines ir 32 baigiamąsias ataskaitas. Suorganizuotos 129 metinių ir baigiamųjų ataskaitų ekspertizės, 74 vertinti pateiktų leidinių rankraščių ekspertizės, gautos 84 recenzijos (žr. 4 priedą).

Atlikti kiti organizaciniai darbai: surengta 10 Kalbos programų koordinavimo tarybos posėdžių (žr. 1 priedą), 93 ekspertų posėdžiai (žr. 3 priedą), tvarkyta 20 dokumentų registrai, parengti 307 raštai programų vykdytojams.

Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 (2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimo Nr. 1220 redakcija) patvirtinta Strateginio planavimo metodika, parengta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2015 metų veiklos ataskaita. Joje aptarta vykdyta veikla ir pasiekti rezultatai, pateikta išsami informacija apie vertinimo kriterijų įvykdymą. Iš šios ataskaitos matyti, kad dauguma efekto, rezultato ir produkto kriterijų įvykdyta 100 procentų.

Kalbos programų lėšos

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2016 m. vasario 10 d. nutarimu Nr. 119 kalbos programų darbams atlikti skyrė 786 tūkst. Eur, iš jų:

Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programai – 291 tūkst. Eur;

Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programai – 160 tūkst. Eur;

programai „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ – 335 tūkst. Eur (darbo užmokestis – 220 tūkst. Eur, soc. draudimo įmokos – 68,2 tūkst. Eur, prekės ir paslaugos – 46,8 tūkst. Eur).

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2016 m. lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 1203 patikslino Kalbos komisijos asignavimų paskirstymą pagal programas, t. y. iš Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programos perkėlė 10 tūkst. Eur į programą „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ Kalbos komisijos svetainės plėtrai – elektroninei kalbos programų paraiškų ir ataskaitų valdymo sistemai sukurti.

2016 m. skirtos lėšos panaudotos pagal paskirtį. Dauguma 2.1 ir 2.10 programų priemonės vykdančių institucijų skirtus asignavimus panaudojo 100 procentų. Kauno technologijos universitetas, Vilniaus universitetas ir Vilniaus Gedimino technikos universitetas Kalbos komisijai grąžino 128,68 Eur. Aukštosios mokyklos šių lėšų nepanaudojo dėl sąmatos sumų apvalinimo. Nepanaudotos lėšos grąžintos Lietuvos Respublikos finansų ministerijai.

2. Teikia Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, ministerijoms ir kitoms institucijoms siūlymus ir išvadas dėl kalbos politikos, Valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo, teisės aktų kalbos ir terminijos

Lietuvos Respublikos ūkio ministerija informuota, kad Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo Nr. VIII-1871 2, 12, 14, 15 19, 24, 25 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymo projekte teikiama ydinga iškabos apibrėžtis, neatitinkanti Valstybinės kalbos įstatymo 17 str. nuostatos „Valstybinė kalba privaloma visų Lietuvos Respublikos įmonių, įstaigų ir organizacijų <...> iškabose <...>“, taip pat Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 5 str. 2 dalies nuostatos. Į Kalbos komisijos nuomonę atsižvelgta, pataisytame Reklamos įstatyme iškabos apibrėžtis neteikiama.

Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto prašymu pateikta išvada dėl Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymo Nr. XII-1519 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-3796. Išvadoje laikomasi tokių pačių nuostatų, kurios Seimui buvo pateiktos vertinant ankstesnius vardų ir pavardžių rašymą dokumentuose reglamentuojančių įstatymų projektus. Kalbos komisijos nuomone, Lietuvos Respublikos piliečių vardai ir pavardės asmens dokumentuose rašytini lietuviškais rašmenimis, tačiau, atsižvelgiant į dabartinės visuomenės poreikius, migraciją ir pan., galimos kai kurios išimties.

Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai pateikta išvada dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.166 ir 3.167 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-3951. Pasiūlyta tikslinti projekto formuluotes, reglamentuojančias vardo ir pavardės suteikimą vaikui, kurio tėvai nežinomi. Atkreiptas dėmesys į tai, kad Kalbos komisijos sekretoriatas gali konsultuoti valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją, t. y. atlikti siūlomų vardų ir pavardžių kalbinį vertinimą, bet ne parinkti vardą ar pavardę tokiems vaikams. Įstatymo projektas dar nepriimtas.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai pateikta pastabų dėl ministro įsakymo „Dėl Civilinės būklės aktų registravimo taisyklių patvirtinimo“ projekto Nr. 16-12673 ir įsakymo „Dėl asmens vardo ir pavardės keitimo taisyklių patvirtinimo“ projekto Nr. 16-10643.

Atkreiptas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos dėmesys į aukštosios mokykloms kylančius klausimus dėl studentų, daugiausia užsieniečių, vardų ir pavardžių rašybos studijų dokumentuose. Patarta ištirti technines ir programines galimybes ir vengiant įvairavimo tikslinti studentų vardų ir pavardžių rašybos instrukcijas.

Siekiant užtikrinti Valstybinės kalbos įstatymo 21 straipsnio nuostatas, į Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministeriją dar kartą kreiptasi dėl nepakankamo kalbos taisyklingumo reikalavimų pedagogams reglamentavimo Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo įgyvendinamuosiuose dokumentuose ir šių reikalavimų vykdymo priežiūros. Rekomenduota papildyti Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų atestacijos nuostatus, kad visi pakartotinai atestuojami mokytojai, pretenduojantys įgyti aukštesnę kvalifikacinę kategoriją, atnaujintų lietuvių kalbos žinias ir išklaustytų specialų kalbos kursą.

3. Nustato lietuvių kalbos tvarkybos kryptis, nagrinėja visuomenei svarbius kalbos kultūros, kalbos vartosenos ir norminimo klausimus ir priima dėl jų sprendimus, užtikrina kalbos normų sklaidą

Nutarimai ir protokoliniai nutarimai

2016 metais įvyko 93 ekspertų pakomisių posėdžiai (žr. 3 priedą), 8 Kalbos komisijos posėdžiai (žr. 5 priedą).

Priimti 2 nutarimai:

Nr. N-1 (158) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 60 „Dėl lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos“ pakeitimo“

Nr. N-2 (159) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2003 m. gegužės 29 d. nutarimo Nr. 1(86) „Dėl bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo(si) dalykų vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“

Priimta 16 rekomendacinio pobūdžio, 15 iš jų norminamųjų, protokolinių nutarimų:

Nr. PN-1 (k-22) „Dėl sudurtinių ir su priešdėliu *be-* padarytų būdvardžių kirčiavimo“

Nr. PN-2 „Dėl rekomendacijos „Dėl nuodingųjų augalų lietuviškų pavadinimų (A–J)“

Nr. PN-3 „Dėl rekomendacijos „Dėl autentiškų asmenvardžių gramatinimo“

Nr. PN-4 „Dėl rekomendacijos „Dėl nuodingųjų augalų lietuviškų pavadinimų (K–P)“

Nr. PN-5 „Dėl rekomendacijos „Dėl kai kurių varliagyvių (*amphibia*) klasės beuodegių varliagyvių (*anura*) būrio *centrolenidae* šeimos varliagyvių lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-6 „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2010 m. gruodžio 9 d. protokolinio nutarimo Nr. PN-10 „Dėl Kalbos programų įgyvendinimo tvarkos aprašo“ pakeitimo“

Nr. PN-7 „Dėl kai kurių varliagyvių (*Amphibia*) klasės beuodegių varliagyvių (*Anura*) būrio *Ceratobatrachidae* šeimos varliagyvių lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-8 „Dėl rekomendacijos „Dėl kai kurių varliagyvių (*amphibia*) klasės beuodegių varliagyvių (*anura*) būrio *craugastoridae* šeimos varliagyvių lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-9 „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2015 m. spalio 1 d. protokolinio nutarimo Nr. PN-5 „Dėl rekomendacijos „Dėl kai kurių Lietuvoje gyvenančių pilvakojų moliuskų (*gastropoda*) klasės ir dvigeldžių moliuskų (*bivalvia*) klasės moliuskų lietuviškų pavadinimų“ pakeitimo“

Nr. PN-10 „Dėl rekomendacijos „Dėl kai kurių varliagyvių (*amphibia*) klasės beuodegių varliagyvių (*anura*) būrio *petropedetidae*, *phrynobatrachidae* šeimų varliagyvių lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-11 „Dėl tarptautinių žodžių su kirčiuotais kamieno dvigarsiais *el*, *er* ir *eu* priegaidės“

Nr. PN-12 „Dėl 2003 m. birželio 26 d. rekomendacijos Nr. k-3 „Dėl kai kurių dviskiemenių svetimos kilmės daiktavardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-13 „Dėl 2003 m. spalio 2 d. rekomendacijos Nr. k-4 „Dėl kai kurių daugiaskiemenių svetimos kilmės daiktavardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-14 „Dėl 2004 m. spalio 28 d. rekomendacijos Nr. 12 (k-11) „Dėl kai kurių priesaginių būdvardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-15 „Dėl 2005 m. lapkričio 10 d. rekomendacijos Nr. r-12 (k-16) „Dėl kai kuriųrieveksmių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-16 „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2010 m. spalio 28 d. protokolinio nutarimo Nr. PN-6 „Dėl svetimžodžių atitikmenų sąrašo“ papildymo“

Įvairių kalbos klausimų svarstymas pakomisų posėdžiuose

Gramatikos, rašybos ir skyrybos pakomisė (10 posėdžių) apsvartė Lietuvių kalbos sintaksės normų ir rekomendacijų (teikiamų „Kalbos patarimų“ linksnių knygoje) santykio su dabartine vartoseną tyrimo rezultatus – linksnių dalį, pradėjo svarstyti prielinksnius.

Žodyno pakomisėje (9 posėdžiai) apsvarstytos rengiamo „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ raidžių *b*, *d*, *ž* straipsnių recenzijos ir patys straipsniai, aptarti kai kurių žodžių vertinimo, apibrėžčių formuluočių, sinonimų, antonimų teikimo ir kiti klausimai.

Aptarti pradėtos rengti „Kalbos patarimų“ dalies „Žodžių reikšmės“ pratarmė, raidžių *b* ir *d* straipsniai. Pritarta pasirinktam žodžių reikšmių teikimui (sandarai, vertinimo laipsniai).

Apsvarstytas Svetimžodžių atitikmenų sąrašo papildymas.

Tarties ir kirčiavimo pakomisė (4 posėdžiai), atsižvelgdama į kirčiavimo polinkių tyrimo duomenis, tęsė kirčiavimo rekomendacijų peržvalgą (apsvarstyti siūlymai dėl kai kurių priesaginių daiktavardžių ir būdvardžių,rieveksmių kirčiavimo normų tikslinimo), aptarė probleminius piliečių vardų kirčiavimo klausimus, diskutavo dėl dvigarsių *el*, *er*, *eu* tarptautiniuose žodžiuose priegaidės. Terminologijos pakomisės teikimu apsvartė sudurtinių ir su priešdėliu *be-* padarytų būdvardžių kirčiavimą.

Vardyno pakomisė (2 posėdžiai) svarstė aktualius Lietuvos vietovardžių, piliečių vardų normiškumo ir pavardžių keitimo klausimus, su akcentologijos specialistais derino vardų kirčiavimą. Kalbos komisijai pateikė Dažninį rekomenduojamų baltiškų kilmės vardų sąrašą (parengė prof. dr. Daiva Sinkevičiūtė).

Jungtiniuose Vardyno ir Gramatikos pakomisų posėdžiuose (2) suderintos nuostatos dėl kitų kalbų asmenvardžių vartojimo, Kalbos komisijai pateiktas tvirtinti nutarimo „Dėl lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos“ pakeitimo“ projektas (priimtas nutarimu Nr. N-1 (158) ir rekomendacijos „Dėl autentiškų asmenvardžių gramatinimo“ projektas (priimtas protokoliniu nutarimu Nr. PN-3).

Laikinosios „Vertimo vadovo“ pakomisės posėdžiuose (4) Europos Parlamento Lietuvių kalbos vertimo raštu skyriui parengti komentarai dėl Jungtinių Tautų institucijų ir organų

lietuviškų pavadinimų darybos ir rašybos klausimų, pateiktas Jungtinių Tautų institucijų ir organų pavadinimų sąrašas su pastabomis.

Apie Terminologijos pakomisės darbą žr. 4 skyriuje, Kalbos technologijų pakomisės – 5 skyriuje, Vadovėlių vertinimo pakomisės – 7 skyriuje.

Kiti darbai

Užsienio reikalų ministerijos prašymu nustatyta Ukrainos miesto *Dnipropetrovsko* naujo pavadinimo lietuviška forma – *Dnipras*. Remiantis Ukrainos Aukščiausiosios Rados priimtais gyvenamųjų vietovių vardų pakeitimais, sudarytas išsamus ukrainietišku ir sulietuvintų formų sąrašas (apie 1 tūkst. gyvenamųjų vietovių vardų).

Seminare su radijo ir televizijos kalbininkais, laidų vedėjais, kalbos inspektorais aptarti kai kurie kirčiavimo normų kaitos dalykai.

Kalbos komisijos sudaryta darbo grupė parengė perrašos iš jidiš ir hebrajų kalbų taisyklių projektą, specialiosios leksikos temų sąrašą.

Kalbos komisijos užsakymu rengiamos kitų kalbų vietovardžių perrašos taisyklės. 40 kalbų perrašos taisyklių pateikta vertinti ekspertams.

Kalbos komisija ir Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga gruodžio 16 d. surengė seminarą „Pietų Azijos vietovardžių perrašos praktika ir taisyklės“. Pagrindinį pranešimą parengė Vilniaus universiteto Orientalistikos centro lektorius Vytis Vidūnas, jis pristatė 16-os Azijos kalbų perrašos taisyklių projektus.

Ekspertinės išvados įvairiais kalbos klausimais

Per metus parengta ir raštu pateikta apie 260 ekspertinių išvadų dėl asmenvardžių, vietovardžių, įstaigų pavadinimų, žodžių, junginių taisyklingumo, žodžių ir sakinių prasmės aiškinimo ir kt.

Įvertinta 18 gyvenamųjų vietovių pavadinimų (7 savivaldybėse), apie 400 gatvių pavadinimų (12 savivaldybių), Adresų registras informuotas apie 25 naujai įregistruotų gyvenamųjų vietovių pavadinimų kirčiavimą. Atsakyta į gyventojų ir institucijų klausimus dėl geografinių objektų pavadinimų.

Išnagrinėta apie 200 klausimų dėl asmenvardžių – daugiausia dėl pavardžių darybos ypatumų ir keitimo (90), dėl vardų suteikimo ar keitimo (90), dėl to paties asmens vardo ar (ir) pavardės tapatumo (10), kitų kalbų asmenvardžių transkribavimo ir vartojimo rišliame tekste ir kt.

Adresų registro tvarkytojams nustačius 68 netaisyklingai užrašytus gatvių pavadinimus, Kalbos komisija raštu kreipėsi į 23 savivaldybių administracijas, prašydama patikslinti kelianarių gatvėvardžių rašybą. Iš savivaldybių pradėti gauti atsakymai dėl pataisytų pavadinimų.

Kalbos konsultacijų banko pildymas

Kalbos konsultacijų bankas – Kalbos komisijos svetainėje skelbiama telefonu, elektroniniu paštu ir internetu gaunamų klausimų ir parengtų atsakymų duomenų bazė.

2016 m. Kalbos konsultacijų bankas papildytas 416 naujų įrašų (dabar jame per 12 500 antraštinių žodžių), redaguoti 2402 įrašai.

Terminų banko informacinės ir organizacinės sistemos administravimas

Lietuvos Respublikos terminų banko (LRTB) informacinės ir organizacinės sistemos administravimas pavestas Kalbos komisijos sekretoriato Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriui. Per metus Lietuvos Respublikos terminų banke (<http://terminai.vlkk.lt>) paskelbtas 1121 aprobuotas (182 terminų straipsnių rinkiniai) teisės aktuose ir kituose dokumentuose vartojamų ar teikiamų vartoti terminų straipsnis.

Be teisės aktų terminų, 2016 m. į LRTB kaip teiktini įtraukti 1023 biologijos nomenklatūros lietuviški pavadinimai, rekomenduojami Kalbos komisijos protokolinais nutarimais: 623 augalų pavadinimai, 377 varliagyvių pavadinimai, 23 moliuskų pavadinimai.

Bendradarbiaujant su Lietuvos standartizacijos departamentu LRTB papildytas 11-os terminų standartų 742 terminų straipsniais.

Dėl lėšų stokos 2016 m. LRTB nebuvo pildomas terminų žodynų duomenimis.

Iš viso 2016 m. pabaigoje LRTB sudarė 238725 terminų straipsniai: 12 966 aprobuoti, 224 597 teiktini, 1162 neteiktini.

Siekiant užtikrinti LRTB skelbiamų duomenų (ypač aprobuotų terminų straipsnių) patikimumą, buvo nuolat bendradarbiaujama su valstybės institucijomis – terminų straipsnių teikėjomis, reaguota į gaunamas LRTB vartotojų pastabas. Pagal pateiktas valstybės institucijų terminijos komisijų, taip pat Terminų banko vartotojų pastabas ir siūlymus taisyti terminų straipsniai: tikslinti ir (arba) keisti terminai (prieš tai suderinus teisės aktų nustatyta tvarka), tikslintos šaltinių nuorodos, tikslintos, pildytos ir (ar) redaguotos sąvokų apibrėžtys ir kt. (iš viso apie 510 terminų straipsnių). Institucijų terminijos komisijų nariai raštu ir žodžiu konsultuoti duomenų pateikimo į LRTB klausimais.

Spręstos ir techninės LRTB informacinės sistemos problemos – pagal skyriaus specialistų pateiktus siūlymus buvo parengta automatinio kombinacinių kirčių ženklų konvertavimo priemonė, į sistemą suvesti visi įmanomi kirčių ženklų deriniai.

2016 metais Seimo kanceliarija, kuriai pagal Terminų banko įstatymą pavesta užtikrinti banko techninės ir programinės įrangos suteikimą arba sukūrimą, veikimą, priežiūrą ir atnaujinimą, Seimo valdybai pateikė projektą, kuriuo LRTB techninė priežiūra būtų perduota Kalbos komisijai. Seimo valdyba, įvertinusi, kad Kalbos komisija neturi nei techninių, nei finansinių galimybių užtikrinti tinkamo banko administravimo, pavedė Seimo kanceliarijai ieškoti galimybių ir lėšų atnaujinti LRTB ir atidėjo sprendimo priėmimą iki 2017 m. liepos 1 dienos. Seimo kanceliarijos darbo grupė, turinti svarstyti šiuos klausimus, 2016 metais darbo nebuvo pradėjusi.

Kalbos normų ir kitos kalbinės informacijos skelbimas Kalbos komisijos svetainėje

Kalbos komisijos nutarimai ir rekomendacijos skelbiami svetainėje *VLKK.lt*. 2016 m. atnaujintas svetainės Konsultacijų bankas, jis perkurtas ir veikia kaip atskira pasvetainė. Patobulintos banko paieškos, administravimo sistemos, įdiegta naujų funkcijų.

Per metus svetainėje paskelbti 149 naujienų pranešimai.

2016 metais svetainę, *Google Analytics* duomenimis, apėmė daugiau kaip 900 tūkst. unikalių lankytojų (naujų apie 45 proc.). Peržiūrėta apie 5,5 mln. svetainės puslapių rodinių. Daugiausia informacijos ieškoma Kalbos konsultacijų banke. Lankomiausi skyriai – „Aktualiausias temos“, „Didžiosios klaidos“, aktualiausi nutarimai – Privalomosios ir Pasirenkamosios skyrybos taisyklės, Simbolinių pavadinimų darymo taisyklės. „Naujienose“ skaitomiausi nacionalinio diktanto skyrybos paaiškinimai.

Pasvetainę *vardai.vlkk.lt* per metus apėmė 70 tūkst. unikalių lankytojų (apsilankymų – apie 90 tūkst.), peržiūrėta apie 400 tūkst. svetainės puslapių rodinių. Pasvetainėje per metus paskelbta 11 mokslo straipsnių, apie 170 nuorodų į žiniasklaidos straipsnius, 9 straipsneliai „Ar žinote, kad...“

Pasvetainę *pasaulio-vardai.vlkk.lt* per metus apėmė apie 10 tūkst. unikalių lankytojų (apsilankymų – per 40 tūkst.), peržiūrėta apie 230 tūkst. svetainės puslapių rodinių. 2016 m. pasvetainė papildyta žodyno „Pasaulio vietovardžiai“ trijų paskutinių tomų duomenimis (suskaitmenino Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras). Svetainėje sukurti 5 nauji žemynų skyriai (*Azija, Afrika, Australija, Okeanija, Antarktida*), *Šalių* skyriuje atsirado 150 naujų šalių puslapių. Svetainės duomenų bazėje iš viso – apie 180 tūkst. vietovardžių puslapių.

4. Vertina ir tvirtina norminamuosius kalbos veikalus, terminijos šaltinius, teisės aktų terminus, konsultuoja institucijas ir asmenis terminų tvarkybos klausimais

2016 m. įvyko 47 Terminologijos pakomisės posėdžiai, juose svarstyti į Lietuvos Respublikos terminų banką valstybės institucijų teikiami terminų straipsniai (1107 terminų straipsniai iš teisės aktų (daugiausia projektų), Europos Sąjungos institucijų terminologinės užklauskos, teikiamos per vieno langelio sistemą (40 terminų), terminų žodynai (8, iš jų 6 nauji žodynai, taip pat 2 publikuotų žodynų pataisymai, pakeitimai), 1 terminų standartas, biologijos lietuviškos nomenklatūros pavadinimai (2212), kiti terminologijos ir svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis klausimai.

Kalbos komisijos posėdžiuose teigiamai įvertinti 3 terminų žodynai, 1 terminų standartas, aprobuotas 1121 terminų straipsnis (182 terminų straipsnių rinkiniai). Tai valstybės institucijų prižiūrimų sričių (aplinkos, energetikos, finansų, gynybos, kultūros, socialinės apsaugos ir darbo, transporto, komunikacijų, teisės, ekonomikos, sveikatos, viešojo saugumo, žemės ūkio, žuvininkystės ir maisto ir kt.) teisės aktų (dažniausiai jų projektų), kitų dokumentų terminai. Šiuos terminų straipsnius pateikė 23 valstybės institucijų terminologijos komisijos (žr. 6 lentelę).

Elektroniniu paštu ir telefonu suteikta apie 300 konsultacijų terminologijos, svetimžodžių keitimo, žodžių reikšmių klausimais. Konsultuoti Europos Sąjungos institucijų vertėjai, redaktoriai, terminologai, taip pat Lietuvos institucijų valstybės tarnautojai ir darbuotojai, privačių įstaigų darbuotojai, fiziniai asmenys.

Žodynų rengėjai konsultuoti terminologijos, terminų žodynų rengimo klausimais.

Teisės aktų terminų derinimas vieno langelio principu

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 7 d. nutarimą Nr. 998 „Dėl Europos Sąjungos teisės aktų projektų terminų lietuvių kalba derinimo“ koordinuotas Europos Sąjungos institucijų terminologų pateiktų teisės aktų projektų terminų lietuvių kalba derinimas su Lietuvos valstybės institucijomis vieno langelio principu. Šį darbą atliko Kalbos komisijos sekretoriato Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyrius.

2016 m. iš Europos Sąjungos institucijų lietuvių kalbos padalinių buvo gauta terminologinių užklauskų dėl 40 įvairių sričių terminų. Dėl visų šių terminų buvo parengtos išvados, jos pagal kompetenciją suderintos su Lietuvos valstybės institucijomis, mokslo įstaigomis ir išsiųstos Europos Sąjungos institucijų lietuvių kalbos padaliniais.

Bendradarbiavimas su ES institucijomis terminologijos klausimais

Kalbos komisija buvo viena iš 2016 m. birželio 3 d. vykusios 6-osios Lietuvių terminologijos forumo (LTF) konferencijos organizatorių (kiti organizatoriai – Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato Lietuvių kalbos departamentas, Europos Sąjungos Tarybos generalinio sekretoriato Vertimo raštu direktorato Lietuvių kalbos skyrius ir Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija).

VLKK narė, Terminologijos pakomisės pirmininkė A. Auksoriūtė ir Kalbos komisijos sekretoriato Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriaus vedėja A. Ivanauskienė perrinktos į LTF koordinavimo grupę.

Spalio 17–18 dienomis D. Vaišnienė dalyvavo Europos valstybių vertimo tarnybų asociacijos (COTSOES) asamblėjoje, vykusioje Stokholme. Viena iš organizacijos veiklų – terminologijos derinimas tarp Europos Sąjungos valstybių institucijų. Kalbos komisija 2016 metais tapo šios tarptautinės organizacijos Terminologijos darbo grupės nare.

5. Rūpinasi lietuvių kalbos diegimu į informacines technologijas

Kalbos technologijų pakomisė (4 posėdžiai), atsižvelgdama į Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ (patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 244) uždavinį „kurti ir plėtoti viešai prieinamus kalbos ir raštinios išteklius ir paslaugas, diegti lietuvių kalbos technologijas ir skaitmeninius produktus į IRT“, apsvairstė penkis mokslo ir studijų institucijų pateiktus projektinius pasiūlymus ir pasiūlė Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijai įtraukti juos į

programos finansuojamų projektų sąrašą. Projektai susiję su lietuviškos skaitmeninės aplinkos kūrimu, kalbos technologijų ir išteklių plėtra, elektroninių kalbinių paslaugų prieinamumu ir sklaida. Iki 2020 metų numatoma plėsti mašininio vertimo sistemas ir lokalizavimo paslaugas, tobulinti šneka valdomas paslaugas, toliau kurti sintaksinės-semantinės analizės bei lietuvių kalbos išteklių informacines sistemas. Projektinius pasiūlymus D. Vaišnienė, kaip Skaitmeninės darbotvarkės tarybos narė, pristatė Susisiekimo ministerijos Skaitmeninės darbotvarkės tarybos posėdyje.

Kalbos komisijoje surengtas išplėstinis Kalbos technologijų pakomisės posėdis, kuriame dalyvavo Susisiekimo ministerijos, asociacijos „Infobalt“ atstovai ir minėtų projektinių pasiūlymų teikėjai. Buvo aptarti prioritetiniai projektai, galimybė informacinių technologijų plėtotojams pasinaudoti sukurtais įrankiais ir ištekliais. Konstatuota, kad, plėtojant viešąsias elektronines paslaugas, ir viešojo sektoriaus, ir verslo tikslai sutampa – kalbiniai įrankiai ir ištekliai turi būti geros kokybės, laisvai prieinami, galimi panaudoti ir plėtoti kituose produktuose. Verslas galėtų plačiau pritaikyti kalbos technologijas įvairiose paslaugose, taip skatindamas gerinti įrankių kokybę ir prisidedamas prie lietuvių kalbos įtvirtinimo skaitmeninėje terpėje.

Kalbos komisija yra viena iš Europos Komisijos inicijuoto konsorciumo, koordinuojančio daugiakalbių vertimo įrankių kūrimą ir jų panaudojimą viešojo administravimo reikmėms, partnerių. Komisijos pirmininkė D. Vaišnienė yra Europos kalbų išteklių konsorciumo (ELRC) nacionalinė atstovė. Vasario 24 d. ELRC iniciatyva surengtas seminaras Lietuvos Respublikos valstybės institucijų atstovams. Seminarą organizavo Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, Europos kalbų išteklių konsorciumas, Kalbos komisija ir Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje. Seminaro tikslas – skleisti informaciją apie viešojo administravimo institucijose kaupiamų skaitmeninių kalbos išteklių svarbą ir skatinti automatinio vertimo sistemą pritaikyti įvairių sričių (vartotojų teisių, sveikatos apsaugos, viešųjų pirkimų, socialinės apsaugos, kultūros) poreikiams ir viešosioms elektroninėms paslaugoms.

Kalbos komisija, atsižvelgdama į Lietuvos kompiuterininkų sąjungos pateiktą informaciją ir vartotojų nusiskundimus, kad įsigytas skaitmeninis įrenginys (kompiuteris, išmanusis telefonas ir kt.) nėra pritaikytas lietuvių kalbai, prie apskritojo stalo pakvietė asociacijos „Infobalt“, Lietuvos kompiuterininkų sąjungos, Valstybinės kalbos inspekcijos atstovus. Aptartos galimybės aiškiai informuoti vartotojus, ar mažmeninės prekybos įmonėse ketinamas įsigyti skaitmeninis įrenginys yra pritaikytas (ir kiek pritaikytas) lietuvių kalbai. Asociacijos „Infobalt“ atstovai pritarė Kalbos komisijos siūlymui teikti vartotojams visapusišką informaciją apie įsigyjamų įrenginių pritaikomumą Lietuvos rinkai. Kalbos komisija kreipėsi į Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą prašydama atkreipti mažmeninės prekybos įmonių dėmesį į tai, kad vartotojams būtų suteikiama išsami ir tiksli informacija, ar ketinamas įsigyti skaitmeninis įrenginys yra pritaikytas (ir kiek pritaikytas) lietuvių kalbai.

6. Skelbia rekomendacijas dėl svetimžodžių atitikmenų, rūpinasi kalbos paveldu – tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimu, raštijos paminklų publikavimu ir kt.

Tęsti svetimžodžių atitikmenų skelbimo visuomenei darbai. Svetimžodžių atitikmenų sąrašas papildytas 25 žodžiais – aktualiais vartosenai skoliniais iš anglų, prancūzų, italų, arabų kalbų, daugiausia kulinarijos srities pavadinimais (protokolinis nutarimas Nr. PN-7), kelios dešimtys naujų svetimžodžių atitikmenų pateikta Konsultacijų banke.

Kalbos komisija rėmė Lietuvių kalbos institute rengtą bendrojo lavinimo mokykloms skirtą leidinių seriją „Lietuvių kalbos tarmės mokyklai“ (2014–2016 m. parengtos knygelės su kompaktinėmis plokštelėmis „Pietų žemaičiai raseiniškiai“, „Šiaurės žemaičiai kretingiškiai“ ir „Rytų aukštaičiai širvintiškiai“). Lietuvių kalbos institute ir Vilniaus universitete toliau kaupti ir archyvuoti tarmių duomenys.

Surinkta medžiaga mokslinei studijai „Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos „Taisliaus augminio“ kalba“.

7. Rūpinasi kalbos būkle švietimo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse, leidyboje, mokslo veikloje, viešajame gyvenime ir kitose srityse

Vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimas

Patvirtintas naujos redakcijos Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimo tvarkos aprašas (nutarimas Nr. N-2 (159)). Vadovėlių kalbos vertinimas suderintas su Ugdymo plėtotės centro atliekamomis vadovėlių turinio vertinimo procedūromis, terminai – su Švietimo įstatymo ir kitų švietimo srities teisės aktų terminais.

Vadovėlių vertinimo pakomisė (9 posėdžiai) apsvarstė 36 bendrojo lavinimo dalykų vadovėlius (kai kurie vadovėliai kelių dalių, iš viso apsvarstytos 48 vadovėlių rankraščių knygos). Kalbos taisyklingumą patvirtinanti žyma iš karto suteikta 19 knygų, 3 knygos gražintos leidykloms taisyti, 26 knygos – perleidžiamų vadovėlių rankraščiai, dėl jų teiktos tik pastabos.

Nuo 2015 m. Kalbos komisijos Vadovėlių vertinimo pakomisė vertina ir aukštųjų mokyklų vadovėlių rankraščių kalbą (aukštosios mokyklos ir leidyklos vadovėlių rankraščius Kalbos komisijai teikia savo nuožiūra). 2016 m. įvertinta 15 aukštųjų mokyklų vadovėlių rankraščių kalba: 11 vadovėlių kalba neatitiko taisyklingumo reikalavimų, 4 vadovėlių kalba juos atitiko iš dalies. Iš 10 jau išleistų vadovėlių taisyklingumo reikalavimų neatitiko 6 vadovėlių kalba, 4 atitiko iš dalies.

Sutvarkytos 73 vadovėlių kalbos recenzijos, parengti 55 raštai dėl vertinimo išvadų.

Studijų ir mokslo kalbos dalykai

Kalbos komisija, vykdydama Lietuvos Respublikos Valstybinės lietuvių kalbos komisijos įstatymo pavestą funkciją rūpintis valstybinės kalbos būkle švietimo įstaigose, tęsė ankstesniais metais pradėtą lietuvių kalbos, vartojamos aukštojo mokslo srityje, vertinimą. 2016 metais buvo vertinami Lietuvos mokslų akademijos geriausių mokslo darbų konkursui pateikti magistro darbai ir disertacijos, aukštųjų mokyklų išleisti mokomieji leidiniai. Rezultatai aptarti Lietuvos universitetų rektorių konferencijoje.

Konstatuota, kad Lietuvos mokslų akademijos geriausių mokslo darbų konkursui pateiktų darbų kalbos kokybė nėra patenkinama. Daugiau nei 80 procentų darbų įvertinti kaip neatitinkantys kalbos taisyklingumo reikalavimų – juose gausu sintaksės, leksikos, skyrybos klaidų.

D. Vaišnienė, universitetų vadovams pristatydama tyrimo duomenis, pabrėžė, kad akademinio rašymo, terminų kūrimo ir vartojimo, funkcinio raštingumo įgūdžius turėtų suformuoti ir įtvirtinti specialybės kalbos dalykas, kurio dėstymas aukštosiose mokyklose finansuojamas iš Kalbos komisijos koordinuojamos programos lėšų. Tačiau pastaraisiais metais daugėja studijų programų, į kurias nebeįtraukiamas specialybės kalbos dalykas, tokių programų ypač gausėja Vilniaus universitete ir Kauno technologijos universitete.

Birželio 28 d. Kalbos komisijos pirmininkė D. Vaišnienė ir Programų skyriaus vedėja V. Ragaišienė dalyvavo Vilniaus universitete vykusiame Lietuvos universitetų rektorių konferencijos Studijų komiteto posėdyje. Pristatyti Kalbos komisijos 2015 m. atlikto mokslo kalbos būklės vertinimo rezultatai. Su Studijų komiteto nariais kalbėta apie mokomųjų priemonių, Lietuvos mokslų akademijos organizuojamam geriausių mokslinių darbų konkursui pateiktų jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei aukštųjų mokyklų studentų mokslinių darbų kalbos kokybę, aptartos specialybės kalbos kurso dėstymo problemos.

2016 m. Kalbos komisija 11-oje aukštųjų mokyklų surengė 12 bendrinės lietuvių kalbos įgūdžių tobulinimo seminarų dėstytojams ir doktorantams, mokslo žurnalų, vadovėlių ir kitų priemonių rengėjams. Surengti 2 seminarai mokslo žurnalų, vadovėlių ir kitų priemonių redaktoriams ir vertėjams. Seminaruose pranešimus skaitė Kalbos komisijos nariai ir sekretoriato darbuotojai.

Kalbos komisijos specialistai kalbiškai įvertino 2015 m. darbus, pateiktus jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei aukštųjų mokyklų studentų mokslinių darbų konkursui. Pripažinta, kad taisyklingiausia ir stilingiausia kalba parašytas darbas – Monikos Saukaitės daktaro disertacija

„Pasakojimo strategijos Šarūno Saukos tapyboje“, jos autorei įteiktas Kalbos komisijos apdovanojimas.

Įvertinta TV laidos „Mokslo sriuba“ ir tinklaraščio „Konstanta 42“ kūrėjų rengiamo Mokslo populiarinimo rašinių konkurso darbų kalba. Už sklandžią mokslo populiarinimo darbo „Genomo nuskaitymas. Plusai, minusai ir ateitis“ kalbą Kalbos komisija apdovanojo Šiaulių Didždvario gimnazijos vienuoliktokę Nemirą Žilinskaitę.

Kiti su švietimo sritimi susiję darbai

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pavedimą sukurti lietuvių kalbos kaip svetimšios mokėjimo vertinimo sistemą, Kalbos komisijos iniciatyva atnaujinti lietuvių kalbos kaip svetimšios (valstybinės) kalbos mokymo turinio aprašai „Lūžis“ (A1), „Pusiaukelė“ (A2), „Slenkstis“ (B1), „Aukštuma“ (B2) ir parengti nauji C1 ir C2 lygių aprašai (projektą vykdė Vilniaus universiteto Lituanistinių studijų katedros mokslininkų grupė). Aprašams pritarta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2016 m. birželio 17 d. posėdyje, jie pateikti už kalbos mokėjimo vertinimo sistemos sukūrimą atsakingai Švietimo ir mokslo ministerijai, kad toliau būtų kuriama europinius standartus atitinkanti lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymo, vertinimo, testavimo ir sertifikavimo sistema. Apie tolesnius sistemos kūrimo darbus Kalbos komisija nebuvo informuota.

Kalbos komisija Švietimo ir mokslo ministerijai pasiūlė numatyti priemones, kurios užtikrintų, kad Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose dirbantys mokytojai savo dalykus dėstytų taisyklinga lietuvių kalba. Birželio 13 d. klausimas aptartas su švietimo ir mokslo viceministre Genoveita Krasauskiene ir kitomis ministerijos darbuotojomis. Kalbos komisijos pirmininkė Daiva Vaišnienė ir jos pavaduotoja Jūratė Palionytė atkreipė dėmesį, kad Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 49 straipsnyje įrašyta nuostata, jog mokytojas ar kitas švietimo teikėjas privalo „suprantamai ir aiškiai, taisyklinga lietuvių kalba perteikti ugdymo turinį“, tačiau trūksta šią nuostatą įtvirtinančių įstatymo įgyvendinamųjų dokumentų, reikalavimų vykdymo priežiūros. Pabrėžta, kad taisyklinga mokinių kalba turi rūpintis ne tik lituanistai, bet ir kitų dalykų mokytojai, taigi būtina gerinti visų pedagogų kalbos kokybę. Pasitarime aptartos galimybės mokytojų kalbos taisyklingumo vertinimą įtraukti į pedagogų atestacijos procedūrą, imtis kitų priemonių, kad mokiniai visų dalykų pamokose girdėtų taisyklingai kalbančius mokytojus. Informacijos apie problemos sprendimą negauta.

Kalbos konsultacijos internetu ir telefonu

2016 m. suteikta 38 600 kalbos konsultacijų, iš jų internetu 14 720, telefonu 23 880.

VĮ Registrų centrui per specialią elektroninę sistemą suteikta 19 281 konsultacija dėl juridinių asmenų pavadinimų atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms (Kalbos komisijos konsultantai VĮ Registrų centrui teikia konsultacijas dėl juridinių asmenų pavadinimų atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms nuo 2013 m. gegužės 1 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2012 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1452 patvirtinus Juridinių asmenų registro nuostatų pakeitimus).

Per dieną konsultantai atsako maždaug į 200 klausimų.

Internetiniame Kalbos konsultacijų banke per metus lankytasi daugiau nei 1 mln. 200 tūkst. kartų, peržiūrėta daugiau kaip 5 mln. rodinių. Daugiausia domėtasi ir ieškota informacijos leksikos (39 proc.) ir sintaksės (28 proc.) klausimais, aktualūs rašybos dalykai (12 proc. visų klausimų). Daug klausta dėl svetimvardžių (tiek vietovardžių, tiek asmenvardžių) gramatinimo ir adaptavimo. Nemažai teirautasi skyrybos dalykų (11 proc.), žodžių darybos ir morfologijos (8 proc.). Išankstinės konsultacijos dėl juridinių asmenų pavadinimų sudaro apie 8 proc. visų telefonu ir internetu teikiamų konsultacijų (paprastai kreipiamasi telefonu prieš teikiant pavadinimą VĮ Registrų centrui).

Iš 2016 m. Kalbos komisijai Registrų centro pateiktų vertinti juridinių asmenų pavadinimų 62 proc. pavadinimų buvo įvertinti kaip atitinkantys lietuvių bendrinės kalbos normas. Daugiausia (15 proc.) pavadinimų neigiamai įvertinta dėl formalių rašybos taisyklių nesilaikymo (pavadinimai

parašyti didžiosiomis raidėmis, tiesioginės reikšmės pavadinimai išskirti kabutėmis, simboliniai neišskirti ir pan.). Tinkamai užrašyti tokie pavadinimai paprastai teikiami registruoti iš naujo. 11 proc. netinkamų pavadinimų sudarė ne lietuvių kalbos arba begalūniai dirbtiniai žodžiai, 12 proc. atmesta dėl kitų priežasčių (pavadinimą sudarantys žodžiai nesusieti tarpusavyje, pavartotos ne lietuvių kalbos abėcėlės raidės, nenorminiai žodžiai, santrumpos, skaitmenys ir pan.).

Svetainėje parengta 12 išsamių pranešimų, pristatančių kiekvieno mėnesio juridinių asmenų pavadinimų vertinimo rezultatus: statistiką, neigiamo vertinimo priežastis, tinkamų ir netinkamų pavadinimų pavyzdžius ir pan.

Visuomenės kalbiniam švietimui skirtos priemonės

Kalbos komisijos iniciatyva vasario 16 – kovo 11 d. surengtos pirmosios Lietuvių kalbos dienos. 53 savivaldybėse, užsienio lietuvių bendruomenėse įvyko apie 800 renginių, skirtų lietuvių kalbos sklaidai šalyje ir užsienyje, kalbos prestižui didinti.

Vasario 19 d. Mokslų akademijos salėje iškilmingai įteikti Kalbos komisijos apdovanojimai už reikšmingus darbus lietuviškos terminijos kūrimo, mokslo kalbos puoselėjimo ir visuomenės kalbinio švietimo srityse. Už lietuviškos tikslųjų mokslų terminijos kūrimą, terminų žodynų rengimą skulptūrėle „Sraigė“ ir diplomais apdovanoti prof. habil. dr. Vilius Palenskis, doc. dr. Vytautas Valiukėnas, dr. Valerijonas Žalkauskas ir prof. habil. dr. Pranas Juozas Žilinskas, už lietuvių kalbos puoselėjamąją veiklą Šakių rajono savivaldybėje – šios savivaldybės Kultūros ir turizmo skyriaus vedėja Augenija Julė Kasparevičienė. Rita Trakymienė apdovanota už žodyno „Pasaulio vietovardžiai“ (Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 1–5 t., 2006–2014 m.) koncepcijos ir metodikos sukūrimą ir visų tomų redagavimą.

Lietuvių kalbos dienų programoje buvo ir Kalbos komisijos kartu su Vilniaus mokytojų namais kovo 3 d. surengtas vakaras, skirtas Mažosios Lietuvos lietuvių literatūros ir kultūros darbininko, pirmojo lietuvių poezijos istoriko ir kritiko, vertimo teorijos kūrėjo ir lietuvių kalbos praktiko Gotfrydo Ostermejerio 300-osioms gimimo metinėms.

Kovo 15 d. kartu su Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetu suorganizuotas iškilmingas baigiamasis Lietuvių kalbos dienų vakaras Lietuvos edukologijos universitete.

Vidaus reikalų ministerijos prašymu surengtas kalbos seminaras „Valstybinės kalbos vartojimo aktualijos“ vidaus reikalų sistemos darbuotojams. Pranešimus skaitė Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriaus vedėja Audra Ivanauskienė, šio skyriaus vyr. specialistas Alvydas Umbrasas ir Bendrojo skyriaus Kalbos konsultacijų grupės vadovė Sigita Sereikienė.

Kūno kultūros ir sporto departamente įvyko Kalbos komisijos, Kalbos inspekcijos atstovų ir sporto žurnalistų susitikimas. Aptartos glaudesnio bendradarbiavimo galimybės, terminų kūrimo klausimai, atsakyta į konkrečius žurnalistų klausimus dėl asmenvardžių, vietovardžių, įvairių sporto srities pavadinimų vartojimo.

Susitikimuose su Lietuvos leidėjų asociacijos direktore Aida V. Dobkevičiūte, Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos pirmininke Rasa Matulevičiene aptartos bendradarbiavimo su Kalbos komisija galimybės siekiant gerinti grožinės literatūros ir kitų leidinių kalbos kokybę.

Devintą kartą surengtas Nacionalinio diktanto konkursas. Pirmajame konkurso etape dalyvavo per 8000 žmonių, diktantas rašytas visose Lietuvos savivaldybėse, Vilniaus knygų mugėje ir Lietuvos ambasadose užsienyje. Konkurso rengia VšĮ Pilietinės minties institutas, Kalbos komisija yra viena iš jo partnerių. Konkurso rengėjai konsultuoti diktanto organizavimo, vertinimo, informacinių tekstų kūrimo klausimais. Parengti ir svetainėje paskelbti Nacionalinio diktanto konkurso abiejų turų tekstai su rašybos ir skyrybos paaiškinimais.

Surengtas 9-asis nacionalinis moksleivių konkursas „Švari kalba – švari galva“. Konkurso, kuriame dalyvavo per 16 tūkst. Lietuvos ir užsienio mokyklų 5–10 klasių moksleivių, organizavo Švietimo ir mokslo ministerija, Valstybinė lietuvių kalbos komisija, kalbinių technologijų įmonė „Tilde IT“, Strateginių komunikacijų centras. Kalbos komisijos darbuotojai padėjo rengti, redaguoti konkurso informacinius tekstus.

Kalbos komisija buvo tarminės kūrybos konkurso „Žalia žolė“ rengėjų partnerė.

Gegužės 19 d. Šv. Kotrynos bažnyčioje vykusiam „Poezijos pavasario“ renginyje „Po lietuvių kalbos ir kultūros skėčiu“ trys dešimtys Lietuvoje dirbančių ar besimokančių užsieniečių, mišrių šeimų vaikų, kitose šalyse gimusių ir ten kurį laiką gyvenusių lietuvių skaitė mūsų poetų eiles, dainavo lietuviškas dainas. Baltijos ir Turkijos kultūros akademijos su partneriais vykdomo projekto tikslas – atkreipti dėmesį į kalbos vaidmenį kultūroje, skatinti mokytis lietuvių kalbos, pažinti lietuvių kultūrą per literatūrą ir ją skleisti. Kalbos komisijos, projekto partnerės, dovanos įteiktos jauniausiai renginio dalyvei ukrainietei Žanai Lupenko bei iš tolimiausios šalies – Indonezijos – atvykusiam I Made Okai Sutamai.

Aurelija Dvylytė dalyvavo 2016 m. gruodžio 5 ir 12 dienomis vykusio Europos studentų teisininkų asociacijos Lietuvos nacionalinės grupės organizuoto konkurso „Geriausia advokato kalba 2016“ komisijoje, vertinusioje dalyvių teisinės žinias ir viešo kalbėjimo įgūdžius.

Kalbos komisijos užsakymu paskelbti 188 teminiai spaudos leidinių puslapiai, finansuota 190 televizijos laidų (žr. 1 priedą).

Viešosioms bibliotekoms nupirkti ir nemokamai atiduoti 56 lituanistiniai leidiniai.

Kalbos komisijos darbuotojai įvairius kalbos klausimus komentavo dienraštyje „Lietuvos žinios“, LRT, portaluose „Delfi“, „Alfa“ ir kitose žiniasklaidos priemonėse.

8. Bendradarbiauja su Kalbos inspekcija ir kalbos tvarkytojais, teikia konsultacijas kalbos vartosenos ir kalbos politikos klausimais

Kalbos inspekcijai persiųsti nagrinėti 5 raštai ir 33 elektroniniai laiškai apie galimai netaisyklingo kalbos vartojimo atvejus.

Apsvarstyta 2015 m. Kalbos inspekcijos veiklos ataskaita.

Komisijos pirmininkė Daiva Vaišnienė lankėsi Panevėžio miesto, Panevėžio, Tauragės, Šilutės rajonų, Visagino savivaldybėse, su jų vadovais ir kalbos tvarkytojais aptarė valstybinės kalbos priežiūros klausimus.

Palaiškomi ryšiai su savivaldybių kalbos tvarkytojais, jiems teikiamos konsultacijos telefonu ir el. paštu.

Valstybės kontrolieriui pateiktas prašymas informuoti, kaip savivaldybėse vykdoma valstybinės kalbos vartojimo ir taisyklingumo kontrolės funkcija, ar efektyviai naudojamos valstybės biudžeto lėšos, skiriamos savivaldybėms šiai funkcijai vykdyti. Gautas atsakymas, kad Kalbos komisijos klausimus numatoma vertinti 2017 m., kai bus analizuojama, kaip savivaldybėse vykdomos valstybės perduotos funkcijos.

9. Įgyvendina kitas teisės aktų nustatytas funkcijas

Apylinkės teismams ir Vyriausiajam administraciniam teismui pateikta 18 išvadų dėl asmenvardžių, kuriuose yra nelietuviškų raidžių, rašymo su užsieniečiais santuoką sudariusių asmenų santuokos liudijimuose, tokių asmenų vaikų gimimo liudijimuose ir pasuose. Vilniaus apygardos administraciniam teismui pateikta išvada dėl Vyriausybės atstovo Vilniaus apskrityje tarnybos prašymo įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės administraciją pašalinti Valstybinės kalbos įstatymo neatitinkančias gatvių pavadinimų lenteles ir išvada dėl juridinio asmens pavadinimo „Paysera LT“ neatitikties bendrinės lietuvių kalbos normoms.

Tautinių mažumų departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikta duomenų ketvirtam pranešimui apie Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje.

Komisijos pirmininkė D. Vaišnienė Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų lituanistų ir istorikų forume „Kaip atrasti Vasario 16-osios Respubliką mokykloje“ skaitė pranešimą, kuriame aptarė 1919–1940 metais priimtų teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias valstybinės kalbos vartojimą ir mokymą, pareigą mokėti ir vartoti lietuvių kalbą įvairiose viešojo gyvenimo srityse, taisyklingos kalbos reikalavimus.

Gegužės 11 d. Kalbos komisijoje lankėsi Japonijos ambasadoriaus pavaduotojas ir ambasados patarėjas Shinichi Yamanaka ir antroji sekretorė Tomoe Kotani. Svečiai domėjosi jūros tarp Azijos žemyno ir Hokaido, Honšiū salų pavadinimu lietuvių kalboje. Svečiai buvo informuoti apie japonų kalbos skiemenų tarptautinės rašybos lotyniško pagrindo rašmenimis lietuviškąjį atitikmenį, patvirtintą dar 1997 m., Kalbos komisijos iniciuotą, Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro išleistą žodyną „Pasaulio vietovardžiai“, kurio 4-ojo tomo pirmoje „Azijos“ dalyje teikiama nemažai Japonijos vietovardžių.

Gegužės 13 d. Vilniaus savivaldybėje VšĮ Europos žmogaus teisių fondo surengtoje konferencijoje „Asmenvardžių rašyba – iššūkiai ir sprendimai“ jos dalyvius Kalbos komisijos pirmininko pavaduotoja Jūratė Palionytė informavo apie Seimui pateiktas Kalbos komisijos išvadas dėl įstatymų projektų, kuriuose numatoma reglamentuoti vardų ir pavardžių rašymą dokumentuose.

Rugsėjo 3 d. D. Vaišnienė, vyr. specialistė Aistė Pangonytė dalyvavo Europos žydų kultūros dienų proga surengtoje viešojoje diskusijoje „Ar turime Lietuvos žydų kultūros ir istorijos „žodyną“? Socialinės ir kultūrologinės filologinių sprendimų pasekmės“. Diskusijos dalyviai kalbėjo apie žydų istorijos, kultūros ir minties raišką lietuvių kalba: specifinę leksiką, terminiją, bibliinių ir šiuolaikinių asmenvardžių ir vietovardžių perrašą.

Rugsėjo 20–21 d. D. Vaišnienė dalyvavo metinėje Europos nacionalinių kalbų institucijų federacijos (EFNIL) konferencijoje Varšuvoje. Pagrindinė konferencijos tema – stereotipai ir išankstinės lingvistinės nuostatos Europoje.

Kalbos komisijos 2016 metų strateginiame plane numatyti darbai atlikti, planuoti rezultatai pasiekti. Svarbiausi veiksniai, padėję įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius, buvo šie: racionalus žmogiškųjų išteklių ir asignavimų naudojimas, ilgametis norminamosios veiklos įdirbis, glaudus bendradarbiavimas su kitomis valstybės institucijomis ir įvairių sričių specialistais.

Komisijos pirmininkė

Daiva Vaišnienė